

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ANTONELA PRUSINA

**PROBLEMI HRVATSKOGA
RJEČOTVORJA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

ANTONELA PRUSINA

**PROBLEMI HRVATSKOGA
RJEČOTVORJA**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Sanja Vulić
Sumentorica: Lidija Bogović, mag. croat.

Zagreb, 2020.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Što je tvorba riječi?.....	1
2.1. Što su (ne)tvorbene riječi?.....	3
2.2. Tvorbene jedinice i njihovo nazivlje.....	5
2.3. Tvorbeni lanci i tvorbeni grozdovi.....	8
3. Tvorba riječi u odnosu s drugim jezikoslovnim disciplinama.....	8
3.1. Tvorba riječi i fonologija.....	8
3.2. Tvorba riječi i morfologija.....	9
3.3. Tvorba riječi i sintaksa.....	9
3.4. Tvorba riječi i leksikologija.....	10
3.5. Tvorba riječi i semantika.....	11
3.6. Tvorba riječi i stilistika.....	12
3.7. Tvorba riječi i sociolingvistika.....	12
3.8. Tvorba riječi i etimologija.....	12
3.9. Tvorba riječi i međujezični kontakti.....	12
4. Tvorbeni načini u hrvatskom standardnom jeziku.....	13
4.1. Izvođenje.....	13
4.1.1. Čista sufiksalna tvorba.....	14
4.1.2. Čista prefiksalna tvorba.....	15
4.1.3. Prefiksarno-sufiksalna tvorba.....	17
4.1.4. Mocijska tvorba.....	17
4.2. Slaganje.....	18
4.2.1. Čista složena tvorba.....	19
4.2.2. Prefiksarno-složena tvorba.....	20
4.2.3. Složeno-sufiksalna tvorba.....	20
4.2.4. Srašćivanje.....	21
4.2.5. Polusloženice.....	23
4.2.6. Skraćenice.....	23
4.3. Rubni tvorbeni načini.....	24
4.3.1. Sintaktičko-semantička tvorba.....	24
4.3.2. Preobrazba.....	25
4.3.3. Unutarnja tvorba.....	26

4.3.4. Semantička tvorba.....	27
4.3.5. Jezično stvaranje.....	27
4.3.6. Potencijalne riječi.....	27
4.3.7. Individualna tvorba.....	28
4.3.8. Terminološka tvorba.....	28
5. Afiksoidi.....	28
6. Popunjavanje leksičkog fonda.....	30
7. Rječnica i gramatičnica.....	32
8. Zaključak.....	33
9. Literatura.....	34
10. Sažetak.....	36
11. Summary.....	36

1. Uvod

Svrha ovoga rada jest prikazati određene probleme tvorbe riječi u hrvatskom jeziku. Na odabir teme potaknula me ljubav prema hrvatskom jeziku i uočavanje nedosljednosti u stručnoj literaturi koja se odnosi na tvorbu riječi. U radu će se prikazati rješenja jezikoslovaca za pojedine izdvojene probleme čime se želi pridonijeti istraživanju tvorbe riječi.

U prvom ćemo dijelu rada prikazati što je tvorba riječi, kako ju definiramo kao dio gramatike, a kako kao samostalnu jezikoslovnu disciplinu. Dotaknut ćemo se nazivlja i odnosa tvorbe riječi s drugim jezikoslovnim disciplinama poput fonologije, morfologije, sintakse, semantike, stilistike, leksikologije, sociolingvistike i etimologije.

Također, prikazat ćemo tvorbene elemente, njihove značajke i nazive. Kako bismo mogli razumjeti koji problemi nastaju prilikom tvorbe riječi, opisat ćemo i oprimjeriti uobičajene i rubne tvorbene načine. Pod uobičajenima smo istaknuli izvođenje i slaganje, dok smo u rubne, prema podjeli Stjepana Babića, uvrstili unutarnju tvorbu, preobrazbu, prijenos značenja, višečlane nazive, jezično stvaranje, potencijalne riječi, individualnu tvorbu i terminološku tvorbu.

U nastavku rada istaknut ćemo elemente tvorbe riječi koji su nedovoljno istraženi, a to su afiksoidi. Oni nemaju jasno riješeno pitanje svoga mjesta u tvorbi riječi i nedovoljno se o njima raspravlja. Za kraj ćemo prikazati i druge načine popunjavanja leksičkoga fonda u hrvatskom standardnom jeziku osim ustaljenih tvorbenih načina, te razlikovanje rječničkih i gramatičkih likova riječi.

Na kraju rada slijedi zaključak. Jezikoslovci nisu ujednačeni po pitanju terminologije i svrstavanja tvorenica u pripadajuće tvorbene načine. Iznimka je Stjepan Babić koji je jedini tvorbu riječi sustavno prikazao i obrazložio. Jezikoslovci su se njome kroz povijest hrvatskoga jezika manje bavili u odnosu na druge jezikoslovne discipline pa se ovim radom na to želi upozoriti.

2. Što je tvorba riječi?

Tvorba riječi višeznačni je termin, označava jezičnu pojavu nastanka novih riječi s postojećim rječničkim blagom, a označava i jezikoslovnu disciplinu koja se bavi proučavanjem na koji način nastaju nove riječi. Tvorba riječi je kao dio gramatike područje koje istražuje tvorbene

osnove i tvorbene formante, dok tvorba riječi kao jezikoslovna disciplina pripada leksikologiji i rastavlja riječi na tvorbene morfeme (Babić 1991: 21).

Nije uvijek jednostavno shvatiti što podrazumijeva tvorba riječi kad se uzme više hrvatskih gramatika u obzir jer im rješenja nisu jednaka.

Primjerice, u *Gramatici hrvatskoga jezika (za gimnazije i visoka učilišta)* iz 2007., autora Josipa Silića i Ive Pranjkovića, tvorba riječi nije istaknuta kao zasebno poglavlje u samom *Sadržaju*, a definirana je kratko kao izvođenje riječi iz već postojećih riječi (Silić, Pranjković 2007: 146). Oni su u svojoj *Gramatici* ustupili zasebna mjesta fonologiji, morfologiji, sintaksi i funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika. Tvorba riječi obrađena je kao dio morfologije nakon glagola, imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva (Silić, Pranjković 2007: 417). To nije jedini način promatranja tvorbe riječi, a valja napomenuti i kako autori Silić i Pranjković nisu podijelili tvorbu riječi na tvorbene načine već je to obrađeno u opisu tvorbe imenica, glagola, pridjeva i priloga.

Sličan *Sadržaj* nalazimo u *Gramatici hrvatskoga jezika* (priručnik za osnovno jezično obrazovanje) iz 2003., autora Stjepka Težaka i Stjepana Babića, samo što su oni izdvojili tvorbu riječi kao posebno poglavlje. Autori su prilikom definiranja poglavlja *Tvorba riječi* bili jasniji i opisali tvorbu kao promjenu oblika riječi po kojoj dobivamo nove riječi. Također, odredili su ju kao dio gramatike koji proučava na koje načine na osnovi dosadašnjih riječi nastaju nove (Težak, Babić 2003: 167). Njihova se *Gramatika* sadržajno dijeli na *Glasove, Riječi, Tvorbu riječi* i *Rečenicu* (Težak, Babić 2003: 333–337). Cijelo je poglavlje o tvorbi riječi sustavno prikazano pa tako postoji opći dio gdje se definiraju tvorba i tvorbeni načini, a zatim slijedi prikaz tvorbe različitih vrsta imenica i pridjeva te na kraju tvorba glagola od imenica, pridjeva, usklika i glagola te tvorba priloga (Težak, Babić 2003: 335–337). Svaki je tvorbeni način jasno i jednostavno oprimgeren.

Prvi naš jezikoslovac koji je sustavno obradio tvorbu riječi kao zasebnu disciplinu je već spomenuti Stjepan Babić. Prvo je izdanje njegove *Tvorbe riječi u hrvatskom književnom jeziku* objavljeno 1986., drugo 1991., a treće, poboljšano izdanje 2002. godine. Ni prije, ni poslije njega nitko nije objavio tako cjelovitu sintezu tvorbe riječi u hrvatskom jeziku. U uvodnoj napomeni autor ističe kako je prikazao tvorbu imenica, pridjeva, glagola i priloga zato što ostale vrste riječi u tvorbi riječi ne sudjeluju. Odlučio je obraditi vrste riječi čija je tvorba plodna i raznovrsna, a zamjenice, brojeve, prijedloge i veznike smatra zatvorenim sustavima koji nemaju tvorbeno bitnih posebnosti (Babić 1991: 13).

Definirao je tvorbu riječi kao jezičnu pojavu kojom u jeziku postaju nove riječi na osnovi dosadašnjega rječničkog blaga. Također, istaknuo je kako se tvorba riječi definira i kao lingvistička disciplina koja proučava načine, obrasce i tipove nastanka novih riječi. Tvorba kao lingvistička disciplina opisuje tvorbene jedinice i tvorbeni sustav hrvatskoga književnoga jezika, odnosno cjelokupnost tvorbenih načina, tipova i obrazaca književnoga jezika, plodnih i neplodnih, u njihovu međusobnom odnosu (Babić 1991: 21).

Dakle, vidjeli smo da je među navedenim djelima Stjepan Babić u svojoj *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* dao najpotpuniju definiciju tvorbe riječi. Treba uzeti u obzir da je njegovo djelo namijenjeno fakultetskoj razini obrazovanja, a gramatike su namijenjene više za školsku uporabu.

2.1. Što su (ne)tvorbene riječi?

Tvorbenim riječima smatramo one za koje je tvorbenom analizom moguće utvrditi kako su nastale. U tvorbi riječi one su predmet proučavanja. Netvorbene riječi ne možemo tvorbeno analizirati jer ih na sinkronijskoj razini nemamo iz čega izvesti. One se ne mogu rastaviti na tvorbene elemente, ne možemo provesti tvorbenu analizu, pa nam mogu služiti samo kao polazna riječ za tvorbu novih riječi.

U osnovnoškolskoj gramatici autori Težak i Babić ističu da netvorbenim riječima nije jasan postanak s gledišta suvremenog jezika pa ih još nazivaju neobrazloženim i nemotiviranim riječima. Budući da nemaju tvorbenih dijelova, nazivaju se i jednostavnim ili prostim riječima. S obzirom da se od njih ne mogu tvoriti nove riječi nazivaju se i neproduktivnim riječima (Težak, Babić 2003: 168).

Silić i Pranjković u svojoj gramatici razlikuju tvorbeno motivirane od tvorbeno nemotiviranih riječi, ali ne donose za njih posebne nazive.

Babić je tvorbeno nemotivirane riječi u svojoj *Tvorbi* nazvao tvorbeno nejasnim, nemotiviranim, neproduktivnim, jednostavnim, leksičkim, izoliranim, primarnim, neobrazloženim, neprozirnim i netvorbenim riječima. Napominje kako se radi jasnoće odlučuje za naziv *netvorbena riječ* (Babić 1991: 24–25).

Također, navodi tri uvjeta koje tvorbene riječi trebaju zadovoljiti. Tvorbena riječ treba imati zajednički dio (osnovu) s riječju od koje je tvorena, odnos osnove i tvorbenih morfema treba biti jasan i značenje tvorbene riječi treba se izravno izvoditi iz značenja dijelova od kojih se tvori (Babić 1991: 23).

Ispunjenje prvoga uvjeta možemo vidjeti na primjerima:

- *naranč-* u *naranča* i *narančast*
- *žuč-* u *žuč* i *žučni*
- *ljet-* u *ljetno* i *ljetni*

Vidimo da su osnove *naranč-*, *žuč-* i *ljet-* zajednički dio s tvorenica *narančast*, *žučni* i *ljetni* na izraznoj razini.

Ispunjenje drugoga uvjeta vidljivo je u primjerima:

- *prsten-* u *prsten* i *prstenast*
- *mlad-* u *mlad* i *mladost*
- *crt-* u *crti* i *crtica*

Odnos osnove i tvorbenih morfema jasno je vidljiv jer su osnovama *prsten-*, *mlad-* i *crt-* dodani tvorbeni nastavci *-ast*, *-ost* i *-ica*. *Prstenast* nalikuju prstenu, *mladost* je osobina onoga koji je mlad, a *crtica* je mala crta.

Ispunjenje trećega uvjeta ističe se u primjerima:

- *put-* u *put* i *putić*
- *star-* u *star* i *starac*
- *rukopis-* u *rukopis* i *rukopisni*

Značenje tvorenica izravno je izvedeno iz značenja osnova i tvorbenih nastavaka. Tako u primjeru *putić* imamo tvorbenu osnovu *put-* i tvorbeni nastavak *-ić*, riječ je o malom putu. U sljedećem primjeru tvorbena je osnova *star-*, a tvorbeni je nastavak *-(a)c* što znači da je riječ o starom muškarcu, *starcu*. U posljednjem primjeru tvorbena osnova *rukopis-* i tvorbeni nastavak *-ni* pokazuju da se radi o pridjevu *rukopisni*, koji se odnosi na rukopis.

Narančast, *žučni*, *ljetni*, *prstenast*, *mladost*, *crtica*, *putić*, *starac* i *rukopisni* primjeri su tvorbenih riječi jer smo rastavljanjem na manje jezične jedinice, tvorbene elemente, pokazali kako su nastale. Riječi *žuč*, *mlad*, *put* i *star* netvorbene su jer ih ne možemo rastaviti na tvorbene elemente.

Važno je još napomenuti da riječ možemo promatrati na sinkronijskoj i dijakronijskoj razini. Ako je riječ tvorbeno motivirana na sinkronijskoj razini, onda ju promatramo u okviru tvorbe riječi. Sinkroniju treba razmatrati kao istodobnost, a ne suvremeno stanje. Sinkronijski presjek

možemo promatrati i u 17. i u 21. stoljeću. Važno je da tvorbeni odnosi postoje istodobno u jednom jeziku. Međusobni odnosi različitih sinkronija daju dijakronijski aspekt, a jezikoslovna disciplina koja proučava takav postanak riječi zove se etimologija (Babić 1991: 24).

2.2. Tvorbene jedinice i njihovo nazivlje

Rastavljanjem riječi na jezične jedinice, sastavljene posljednjim tvorbenim činom, dobivamo različite dijelove poput *mlad-ost*, *plašljiv-ost*, *dabr-ov*, *kesten-ast*, *rukopis-ni*, *kut-o-mjer*, *gol-o-glav* i *žen-o-mrz-(a)c*. U prvim je dijelovima osnovno leksičko značenje: *mlad-*, *plašljiv-*, *dabr-*, *kesten-*, *rukopis-*, *kut-*, *-mjer*, *gol-*, *glav-*, *žen-* i *-mrz-*, a drugi služe samo za modificiranje značenja osnovnih dijelova i oblikovanje novih riječi: *-ost*, *-ov*, *-ast*, *-ni*, *-o-* i *-(a)c*.

Dijelovi koji sadrže tvorbeno značenje nazivaju se tvorbenim osnovama, a ostali dijelovi tvorbenim formantima. U tvorbenim formante spadaju prefiksi, spojnici i sufiksi (Babić 1991: 32). Prefiksi stoje na početku riječi ispred osnove, spojnici se umeću u riječ između dviju osnova, a sufiksi stoje na kraju riječi što ćemo pobliže objasniti i oprimjeriti u nastavku rada.

Tvorbena je osnova dio riječi koji ostaje kad uklonimo sve tvorbenne formante. Morfološka se osnova imenica određuje tako da u genitivu jednine odbacimo genitivni nastavak, a morfološku osnovu pridjeva dobijemo kada odbacimo nastavak za rod:

- *kesten*, *kesten-a*
- *dabar*, *dabr-a*
- *glava*, *glav-e*
- *ime*, *imen-a*
- *mlad*, *mlad-a*, *mlad-o*
- *dobar*, *dobr-a*, *dobr-o*
- *jedan*, *jedn-a*, *jedn-o*
- *prvi*, *prv-a*, *prv-o*

U slučaju imenica koje se javljaju isključivo u množinskom obliku (*pluralia tantum*) odbacujemo nastavak u nominativu množine:

- *gusl-e*
- *jasl-e*
- *leđ-a*
- *ust-a*

- *hlač-e*
- *škar-e*
- *vrat-a*

Glagolska osnova može biti infinitivna i prezentska. Infinitivna se osnova određuje odbacivanjem infinitivnoga nastavka *-ti*, a prezentska se dobiva odbacivanjem infinitivnih završetaka *-nuti*, *-jeti*, *-iti*, *-ati*, *-ovati*, *-evati* i *-ivati*. Osnova glagola I. vrste u koju spadaju i glagoli koji završavaju na *-ći* određuje se posebno. Osnova nepromjenjivih riječi istovjetna je samoj riječi (Babić 1991: 32).

Kad tvorenice imaju osnovu koja može pripadati srodnim riječima različitih vrsta, onda nam pomaže određivanje značenja preoblikom. U primjerima *glas-ač*, *glas-ovni*, *crt-ač* i *crt-ica* osnove se podudaraju i s imenskom i s glagolskom. Znat ćemo koja je kad odredimo značenje tvorenice preoblikom:

- *glas-ač* → onaj koji glasa
- *crt-ač* → onaj koji crta
- *glasovni* → koji se odnosi na glas
- *crtica* → mala crta

Vidimo da je u prvim dvama primjerima osnova prezentska, a u drugim dvama morfološka, odnosno imenska. Osim tvorbenih osnova, treba razlikovati i tvorbene formante. Prefiksi dolaze samo na prvom mjestu u riječi, ispred osnova punoznačnih riječi. Kao prefiksi najčešće se pojavljuju prijedlozi: *bez*, *do*, *duž*, *iz*, *iza*, *iznad*, *ispod*, *izvan*, *među*, *mimo*, *na*, *nad*, *niz*, *o*, *od*, *oko*, *po*, *pod*, *poslije*, *prama*, *pred*, *preko*, *pri*, *prije*, *protu*¹, *s*, *suprot*, *svrhu*, *u*, *unutar*, *uz*, *van*, *vrhu*, *za*, niječnica *ne* i prefiksalni morfemi koji ne dolaze kao samostalne riječi: *a-*, *ab-*, *anti-*, *arci-*, *ark-*, *de-*, *dija-*, *dis-*, *eks-*, *epi-*, *hiper-*, *i-*, *in-*, *infra-*, *inter-*, *ko-*, *kontra-*, *naj-*, *nak-*, *nuz-*, *ob-*, *pa-*, *para-*, *post-*, *pra-*, *pre-*, *prez-*, *pro-*, *raz-*, *re-*, *su-*, *sub-*, *super-*, *trans-*, *ultra-*, *un-*, *vice-* i *zak-* (Babić 1991: 45).

Sufiks² je dodatak koji se u tvorbi riječi dodaje iza osnove, a sam nije riječ ni njezina osnova (Težak, Babić 2003: 169). Sufiksi mogu biti jednostavni i složeni. Kod promjenjivih riječi sufiksi se sastoje od dvaju morfema: tvorbenog i gramatičkog. Tvorbeni morfemi služe za tvorbu novih riječi, a gramatički za pojedine oblike iste riječi (Babić 1991: 38). Pojasnit ćemo

¹ *Protu* je alomorf prijedloga *protiv*.

² Autori Težak i Babić sufikse još nazivaju i tvorbenim nastavcima.

to na primjeru imenice *iglica* → mala igla. Tvorbeno imenicu *iglica* raščlanjujemo na tvorbenu osnovu *igl-* i sufiks *-ica*. Sufiks *-ica* dvomorfemski je sufiks jer se dijeli na morfeme *-ic-* i *-a*. Morfem *-ic-* naziva se tvorbenim morfemom jer njime u ovom slučaju tvorimo umanjenicu (novu riječ) od imenice *igla*. Morfem *-a* naziva se gramatičkim morfemom jer njime označujemo gramatičke kategorije (jedinina ženskoga roda).

Ovdje je još važno istaknuti i nulte sufikse. Nula je značljiva odsutnost kakve gramatičke jedinice. Tako značljiva odsutnost sufiksa naziva se nulti sufiks. On dolazi iza osnove kada nema materijalno izraženoga tvorbenog formanta, ali tvorenicu ima značenje kao da je formant izražen (Babić 1991: 40). Nulti se sufiks označuje znakom $-\emptyset$. Vidimo na primjerima sinonimnih imenica *raskoš(je)*, *dobit(ak)* i *konop(ac)* kako se nulti sufiks realizira:

- *raskoš*: *raskoš-* + $-\emptyset$
- *raskošje*: *raskoš-* + *-je*
- *dobit*: *dobit-* + $-\emptyset$
- *dobitak*: *dobit-* + *-(a)k*
- *konop*: *konop-* + $-\emptyset$
- *konopac*: *konop-* + *-(a)c*

Nazivi *prefiks* i *sufiks* stranoga su porijekla i koriste se u našem jeziku puno češće nego hrvatski nazivi *predmetak* i *dometak*. Kao što kaže istaknuti hrvatski jezikoslovac Branko Kuna: „Domaći naziv u nekim slučajevima ima izrazito drugotnu ulogu, navodi ga se uz prvi put spomenuti strani izraz, no u daljnjem dijelu teksta se više ne rabi kao što su *predmetak* i *dometak* koji rijetko kad u nekom tekstu sustavno zamjenjuju općeproširene i tvorbeno plodne *prefiks* i *sufiks*.“ (Kuna 2006: 171).

Osim prefiksa i sufiksa, valjalo bi još istaknuti interfikse. Interfiksi se također nazivaju i spojnicima. Interfiksi u našem jeziku mogu biti svi samoglasnici i nulti interfiks, a najčešći je samoglasnik *-o-*. U imenicama *kišobran*, *gromobran*, *suncobran*, *blatobran*, *nogostup*, *ledolomac* i *drvored* vidimo uporabu interfiksa *-o-*, dok je u imenici *zelengora* upotrijebljen nulti interfiks (pridjev *zelen* muškoga je roda, a imenica *gora* ženskoga, budući da se pridjev i imenica trebaju slagati u rodu, kad *-a* iz *zelena* otpadne, koristimo nulti interfiks za tvorbu čiste složenice: *zelen-* + $-\emptyset-$ + *-gora*).

Interfiksi se nazivaju i spojnicima jer spajaju dvije osnove i isključivo su jednoslovne jedinice (*-a-*, *-e-*, *-i-*, *-o-*, *-u-* ili $-\emptyset-$). Povezujemo ih sa složenicama što ćemo vidjeti u nastavku rada.

2.3. Tvorbeni lanci i tvorbeni grozdovi

Kao što tvorimo riječi, tako možemo tvoriti i tvorbene lance i tvorbene grozdove. Važno je znati da u lancu nema preskakanja tvorbenoga reda, primjerice:

red → *redar* → *redarstvo* → *redarstveni*

Znamo kako tvorba tih riječi treba ići pa tako imamo tvorbenu osnovu *red-* od koje tvorimo imenicu *redar*, a zatim nam tvorbeno osnova *redar-* služi kao osnova za *redarstvo* i od tvorbene osnove *redarstv-* nastaje pridjev *redarstveni*. Također od jedne riječi mogu krenuti različiti tvorbeni lanci kao paralelni nizovi (npr. *redak*, *redar*, *rediti*, *reduša*, *drvored*, *prored*) koji zajedno čine tvorbeni grozd.

Dakle, grananje u jednom smjeru nazivamo tvorbenim lancem, a grananje u različitim smjerovima tvorbenim grozdom. Budući da u cijeloj tvorbi riječi možemo pronaći samo riječi koje pripadaju jednom sustavu (vremenskom presjeku, idiomu) na sinkronijskoj razini, jednako vrijedi i za tvorbene grozdove.³

3. Tvorba riječi u odnosu s drugim jezikoslovnim disciplinama

Tvorbu riječi treba razlikovati od drugih jezikoslovnih disciplina. Dovodimo ju u vezu s fonologijom, morfologijom, sintaksom, leksikologijom, semantikom, stilistikom, etimologijom i sociolingvistikom u najširem smislu, a brojna su pitanja otvorena također iz područja međujezičnih, međunarječnih i međudijalekatnih kontakata (Vulić 2007b: 85).

3.1. Tvorba riječi i fonologija

Tvorbu riječi i fonologiju međusobno povezuju glasovne promjene. Trebamo dobro poznavati glasovne promjene kako bismo pravilno proveli tvorbenu analizu. Glasovna se promjena pri tvorbi nove riječi događa na granici tvorbene osnove i tvorbenoga formanta koju nazivamo tvorbeni šav. Uzmimo za primjer pridjev *stambeni*. Nastao je od imenice *stan* i sufiksa *-beni*. Pridjev bi glasio *stanbeni*, ali zbog glasovne promjene jednačenja po mjestu tvorbe na granici tvorbene osnove i sufiksa konačni je oblik pridjeva *stambeni*.

Također se fonologija i tvorba riječi susreću pri razmatranju glasovnih promjena na granici prefiksa i tvorbene osnove, što uključuje i određivanje alomorfa pojedinih prefikasa (Vulić

³ Poglavlje „Tvorbeni lanci i tvorbeni grozdovi“ napisano je na temelju primjera s predavanja na predmetu Tvorba riječi prof. dr. sc. Sanje Vulić.

2007b: 86). Glagol *potkopati* sastoji se od prefiksa *pod-* i infinitiva *kopati*. Budući da tvorbom infinitiva *potkopati* dolazi do jednačenja po zvučnosti, u tvorenci vidimo *pot-* koji je alomorf prefiksa *pod-*.

3.2. Tvorba riječi i morfologija

O odnosu tvorbe riječi i morfologije postoje različita stajališta. Neki jezikoslovci tvorbu smatraju dijelom morfologije, dok ih drugi razlikuju.

Tvorba je riječi slaganje tvorbenih osnova i tvorbenih formanata kojim nastaje nova rječnička jedinica, za razliku od morfologije u kojoj slaganjem morfema nastaje drugi oblik iste riječi. Ako tvorbu riječi u nekom smislu možemo smatrati morfologijom, onda ju treba nazvati leksičkom morfologijom i u tom je slučaju naziv morfologija uzet u širem smislu (Babić 1991: 22).

Također, jedna od važnih razlika između tvorbe riječi i morfologije jest ta da je morfološki sustav zatvorenoga tipa, dok je tvorbeni sustav otvoren (neograničen). Dokle god neki jezik potpuno ne ugasne, uvijek postoji mogućnost stvaranja novih riječi, tvorbenih obrazaca i odnosa između osnove i tvorbenih jedinica (Vulić 2007b: 88).

Konkretan odnos morfologije i tvorbe riječi najviše dolazi do izražaja kod graničnih slučajeva. Neki su oblici koji se tradicionalno razmatraju u morfologiji zapravo na granici s tvorbom riječi. Primjeri za to su tvorba glagolskih pridjeva i priloga, tvorba komparativa i superlativa, perfektivizacija, imperfektivizacija, iterativizacija, tvorba glagolskih imenica, umanjena i uvećanica te mocijska tvorba (Vulić 2007b: 87).

Morfologiju u tvorbi riječi koristimo i prilikom tvorbene analize jer ističemo kojoj vrsti riječi pripada tvorbeni osnova kako bismo znali je li tvorenci promijenila morfološku kategoriju. Imenskim riječima trebamo znati odrediti morfološku osnovu, dok kod glagolskih osnova treba razlikovati prezentsku od infinitivne. Također, prilikom određivanja tvorenice trebamo istaknuti kojoj vrsti riječi pripada te u kojem je rodu i broju pa nam je i tu potrebno znanje iz morfologije.

3.3. Tvorba riječi i sintaksa

Odnos tvorbe riječi i sintakse najvažniji je pri tvorbnoj analizi čistih složenica, složenica nastalih složeno-sufiksalskom i prefiksalsko-složenom tvorbom jer je u takvih složenica moguće analizirati sintagmatski odnos dviju ili više osnova. Odnos tvorbe riječi i sintakse dijelom je određen i činjenicom što su rječotvorbeni odnosi na sinkronijskoj razini vodoravni, a time i

sintagmatski (Vulić 2007b: 88). Uspostavljanjem sintagmatskih odnosa vidimo slaganje riječi s drugim riječima i nastajanje novih sintagmi s drukčijim značenjem od riječi koje su sudjelovale u tvorbi:

- *hladni rat* 'razdoblje međunarodnih odnosa od kraja 1940-ih do početka 1990-ih, napeti odnosi bez oružanog sukoba'
- *Crveni planet* 'planet izrazito crvene boje na noćnom nebu'
- *noga od stola* 'dio na kojem stol stoji'

Taj se tvorbeni način naziva sintaktičko-semantička tvorba. Ona spada u rubne tvorbene načine i iznimno je plodna u polisemiji. Analizira se odnos članova sintagme koji tvore sintaktičko-semantičku tvorenicu (Vulić 2007b: 89).

Kao primjer za plodnost u polisemiji možemo uzeti imenicu *noga*. Tako nailazimo na sintagme poput:

- *biti na nogama* 'ustati iz kreveta'
- *biti na ratnoj nozi* 'biti u zavadi'
- *dignuti se na noge* 'pobuniti se'
- *dočekati se na noge* 'vješto se izvući iz teškog položaja'
- *biti jednom nogom u grobu* 'biti vrlo star ili bolestan'
- *ustati na lijevu nogu* 'biti mrzovoljan bez razloga'
- *živjeti na visokoj nozi* 'živjeti raskošno'

Sve su to primjeri sintaktičko-semantičkih tvorenica za čiju nam analizu trebaju znanja i iz sintakse i iz tvorbe riječi.

3.4. Tvorba riječi i leksikologija

Tvorba riječi i leksikologija povezane su samim riječima. Riječ je jedinica leksikologije, a preduvjet za nastanak novih je tvorba riječi. Također, predmet istraživanja i jedne i druge discipline su riječi, ali razlika je u tome što leksikologiju zanimaju sve riječi, dok tvorbu zanimaju samo tvorbeno motivirane riječi.

Nastajanje i nestajanje riječi u tvorbenom lancu mijenja rječotvorbene i leksičke odnose pa je odnos tvorbe i leksikologije čest predmet proučavanja i domaćih i stranih jezikoslovaca (Vulić 2007b: 89). Još jedna važna razlika je u značenjima tvorenica. One imaju i tvorbeno i leksičko značenje i ta se značenja u nekim dijelovima često razlikuju. Uzmimo za primjer imenicu *pivo*.

Njeno je tvorbena značenje 'ono što se pije', dakle odnosi se na sve tekućine. Leksičko je značenje puno uže jer se *pivo* odnosi točno na određenu vrstu pića. Postoje i slučajevi u kojima je tvorbena značenja uže od leksičkoga. Primjerice, imenica *uspinjača* sa stajališta tvorbe označuje 'napravu za uspinjanje', dok je leksički to 'naprava za dizanje i spuštanje'. U ovom je slučaju tvorbena značenja uže od leksičkoga. Budući da tvorbena značenja tvorenice može biti šire ili uže od njenog leksičkog značenja, u odnos između tvorbe riječi i leksikologije uključuje se i treća disciplina, semantika (Vulić 2007b: 90).

3.5. Tvorba riječi i semantika

Odnos tvorbe riječi i semantike dolazi do izražaja pri utvrđivanju tvorbenog značenja neke tvorenice, odnosno pri sastavljanju tvorbenih preoblika koje su sastavni dio rječotvorne raščlambe (Vulić 2007b: 90). Bitno je napomenuti da u tvorbnoj analizi trebamo znati značenje polazne riječi i značenje tvorene riječi da bismo razumjeli njihovu sadržajnu povezanost. Uzmimo za primjer pridjeve *zrnat* i *zrnast*. Obje su tvorenice nastale od imenice *zrno* s osnovom *zrn-*. Osim izrazne povezanosti uočavamo i značenjsku jer je *zrnat* 'koji je pun zrna', a *zrnast* 'koji slični zrnu'. Dakle, sufiksom *-at* izričemo obilje, a sufiksom *-ast* sličnost. Također, svakoj tvorenici osim morfoloških kategorija određujemo i semantičku skupinu, primjerice, osoba, životinja, biljka, stvar, sredstvo, mjesna imenica, glagolska imenica, apstraktna imenica itd. Odnos leksikologije, semantike i tvorbe riječi dolazi do izražaja i pri nestanku neke riječi. Nestankom pojedine riječi nije nestalo i njezino značenje, već ga je preuzela neka druga riječ pa se automatski mijenjaju i tvorbena odnosi (Vulić 2007b: 92). Spomenuli smo već sintaktičko-semantičku tvorbu kao dodir tvorbe riječi i semantike, ali postoji i semantička tvorba riječi koja ne ulazi u tvorbu riječi u užem smislu. Radi se o promjeni značenja riječi bez prelaska u drugu vrstu riječi (Vulić 2007b: 93) što možemo vidjeti na primjerima *mrak* 'super' i *mačka* 'privlačna ženska osoba'. Takvim primjerima obiluje sleng, a značenja su drugačija od onih u hrvatskom standardnom jeziku. Možemo istaknuti i dodir tvorbe riječi sa semantikom prilikom podjele tvorbenih sastavnica na autosemantičke (punoznačne, s vlastitim temeljnim značenjem) i sinsemantičke (nepunoznačne, bez vlastitog temeljnog značenja) koje modificiraju značenja prilikom stupanja u odnos s drugim riječima (Vulić 2007b: 93). Postoje i primjeri na kojima vidimo da je semantika u našem jeziku dosta zanemarivana. To su primjeri poput pridjeva *činovni* i *gromovni*. Za njih postoji mogućnost tvorbe, ali se do sada u praksi nisu ostvarili. Zato imenice *činovnik* i *gromovnik* treba smatrati odimeničkim, a ne otprijdevnim tvorenicama. Dakle, tvorbene preoblake i tvorbena opisi ne bi

trebali sadržavati riječi koje su potencijalno ostvarive u jezičnom (govornom) sustavu, ali u praksi nisu potvrđene (Vulić 2007b: 92).

3.6. Tvorba riječi i stilistika

Odnos tvorbe riječi i stilistike vidljiv je u tvorbi stilema⁴. Primjerice, imenica *glavica* stilski je neutralna ako znači 'malu glavu'. Ako *glavica* označuje glupu osobu, onda je značenje pogrdno i ulazi u sferu stilistike (Vulić 2007b: 94).

3.7. Tvorba riječi i sociolingvistika

Odnos tvorbe riječi i sociolingvistike⁵ dolazi do izražaja u tvorbi riječi nekoga govora u različitim naraštajima. Također, odnos možemo promatrati i kroz tvorbu novih riječi, primjerice, pejorativa⁶ za žene. Osim različitih pejorativa, imamo i ljepših primjera jer smo u vremenu u kojem je status žena bitno promijenjen u odnosu na neka ranija stoljeća pa su nam sukladno društvenim promjenama neizbježne i one jezične. U tom smislu nastaju imenice *urednica, državna tajnica, javna tužiteljica, premijerka, predsjednica, direktorica, šefica* itd. (Vulić 2007b: 99–100).

3.8. Tvorba riječi i etimologija

Odnos tvorbe riječi i etimologije možemo vidjeti na primjeru onima *Gradišće*. Etimologija kaže da je *Gradišće* 'zemlja gradov', no u stvarnosti je takvo tumačenje teško održivo, ali ne i nemoguće. Dakle, valja imati na umu da sve riječi koje su etimološki prozirne, nisu automatski tvorbeno motivirane na sinkronijskoj razini (Vulić 2007b: 96). Zanimljivo je proučavati odnos sinkronije i dijakronije u tvorbi riječi, ali nažalost za pojedine riječi više ne možemo primijeniti dijakronijski pristup jer je podrijetlo zaboravljeno ili zanemareno.

3.9. Tvorba riječi i međujezični kontakti

Tvorbu riječi možemo promatrati i u okviru međujezičnih kontakata. Taj odnos dolazi do izražaja pri preuzimanju riječi iz jednoga u drugi sustav. Tada se utvrđuje koje su riječi ostale tvorbeno motivirane nakon preuzimanja, a koje nisu (Vulić 2007b: 97). U našem jeziku ima primjera koji se redovito koriste poput imenica *bezobrazluk* i *falsifikat*. Imenica *bezobrazluk* ima posuđeni sufiks *-luk* koji spada u turcizme pa ju smatramo hibridnom tvorenicom. Imenica *falsifikat* ima stranu osnovu i strani sufiks, ali ju promatramo u ovom kontekstu jer je tvorbena

⁴ Jedinica stilistike i njen predmet proučavanja.

⁵ Disciplina koja proučava odnose između ljudskog jezika, društva i kulture.

⁶ Riječi pogrdnog značenja, pogrdnice.

riječ. Izvodimo ju od glagola *falsificirati* koji je također u uporabi u hrvatskom jeziku. Kod ovakvih se primjera moramo pitati postoji li u standardu neka riječ iz koje tvorenicu možemo izvesti.

4. Tvorbeni načini u hrvatskom standardnom jeziku

Prema tome nastaje li nova riječ od jedne ili više osnova, razlikujemo dva osnovna načina tvorbe riječi u hrvatskom jeziku, izvođenje⁷ i slaganje⁸. Kod izvođenja sudjeluju jedna tvorbena osnova i jedan ili više tvorbenih formanata. Kod slaganja sudjeluju najmanje dvije tvorbene osnove sa ili bez tvorbenih formanata. Postoje tri načina izvođenja novih riječi i tri osnovna načina slaganja (Babić 1991: 35–46).

U izvođenje ubrajamo:

- čistu sufiksalnu tvorbu (tvorbena osnova + sufiks)
- čistu prefiksalnu tvorbu (prefiks + tvorbena osnova)
- prefiksalno-sufiksalnu tvorbu (prefiks + tvorbena osnova + sufiks)

U slaganje ubrajamo:

- čistu složenu tvorbu (tvorbena osnova + spojnik + tvorbena osnova)
- prefiksalno-složenu tvorbu (prefiks + tvorbena osnova + spojnik + tvorbena osnova)
- složeno-sufiksalnu tvorbu (tvorbena osnova + spojnik + tvorbena osnova + sufiks)

Postoji i četvrti način složene tvorbe kojeg nazivamo sraščivanje (tvorbena osnova koju čini cjelovita riječ + tvorbena osnova koju čini cjelovita riječ). Osim navedenih, Babić u svojoj *Tvorbi* ističe osam načina bliskih tvorbi i naziva ih graničnim područjima, a to su unutarnja tvorba, preobrazba, prijenos značenja, višečlani nazivi, jezično stvaranje, potencijalne riječi, individualna tvorba i terminološka tvorba (Babić 1991: 47–51).

4.1. Izvođenje

Već smo spomenuli kako u hrvatskom jeziku imamo tri načina izvođenja novih riječi. Najplodniji među njima je čista sufiksalna tvorba.

⁷ Derivacija.

⁸ Kompozicija.

4.1.1. Čista sufiksalna tvorba

U čistoj sufiksionalnoj tvorbi sudjeluju jedna tvorbena osnova i jedan sufiks. U većini je slučajeva lako odrediti što je osnova, a što sufiks:

- *hrđati* > *hrđ-* + *-ati*
- *tugovati* > *tug-* + *-ovati*
- *bičevati* > *bič-* + *-evati*
- *darivati* > *dar-* + *-ivati*
- *radnik* > *rad-* + *-nik*
- *golupčić* > *golub-* + *-čić*
- *Zagrepčanin* > *Zagreb-* + *-čanin*
- *Kinez* > *Kin-* + *-ez*
- *arhitektura* > *arhitekt-* + *-ura*
- *moćan* > *moć-* + *-an*
- *loptast* > *lopt-* + *-ast*
- *grbav* > *grb-* + *-av*
- *cestovni* > *cest-* + *-ovni*
- *zimus* > *zim-* + *-us*
- *danju* > *dan-* + *-ju*
- *noću* > *noć-* + *-u*

U sufiksionalnoj tvorbi navedenih glagola vidimo imenske osnove *hrđ-*, *tug-*, *bič-* i *dar-* i njihove sufikse *-ati*, *-ovati*, *-evati* i *-ivati*. To su česti sufiksi u tvorbi glagola (Težak, Babić 2003: 221). Kod imenice *radnik* → onaj koji radi imamo prezentsku osnovu glagola *raditi* koja glasi *rad*⁹ i sufiks *-nik*. Umanjenica *golupčić* → mali golub i etnik *Zagrepčanin* → stanovnik Zagreba imaju imenske osnove *golub-* i *Zagreb-* i pripadajuće sufikse *-čić* i *-čanin*.

Kod njih se događa i glasovna promjena jednačenja po zvučnosti na tvorbenom šavu. Etnik *Kinez* → stanovnik Kine i imenica *arhitektura* → djelatnost koju obavlja arhitekt imaju imenske osnove *Kin-* i *arhitekt-* i sufikse *-ez* i *-ura*. Pridjevi *moćan* → koji ima moć i *grbav* → koji ima grbu tvoreni su imenskim osnovama *moć-* i *grb-* i sufiksima *-an* i *-av*. Pridjev *loptast* → koji nalikuju lopti ima imensku osnovu *lopt-* i sufiks *-ast*. Pridjev *cestovni* → koji se odnosi na cestu ima imensku osnovu *cest-* i sufiks *-ovni*. Prilozi *zimus* → tijekom zime, *danju* → tijekom dana

⁹ Znamo da je glagolska (a ne imenska) osnova pomoću preoblike.

i *noću* → tijekom noći imaju imenske osnove *zim-*, *dan-* i *noć-* i sufikse *-us*, *-ju* i *-u*. Vidimo na tim primjerima da nema dvojbi pri određivanju osnove i sufiksa.

U imenicama *kradljivac*, *zlobnik* i *pčelinjak* imamo dva načina za tvorbenu analizu zbog dviju mogućih preoblika (Babić 1991: 37):

- *kradljivac* → kradljiv čovjek > *kradljiv-* + *-(a)c*
→ čovjek koji krade > *krad-* + *-ljiv(a)c*
- *zlobnik* → zloban čovjek > *zlobn-* + *-ik*
→ čovjek pun zlobe > *zlob-* + *-nik*
- *pčelinjak* → pčelinja nastamba > *pčelinj-* + *-ak*
→ nastamba za pčele > *pčel-* + *-injak*

Dakle, imamo za svaki primjer dvije različite osnove i dva različita sufiksa. Babić navodi: „Koji ćemo od dviju mogućnosti odabrati, odlučuje ekonomičnost opisa tvorbe. Kad bismo za imenice tipa *kradljivac* primijenili značenje po drugoj preoblici, dobili bismo više različitih sufikasa. To potvrđuju primjeri *lažljivac* (sufiks *-ljivac*), *sramežljivac* (sufiks *-ežljivac*), *čupavac* i *lukavac* (sufiks *-ac*). Ako primijenimo značenje po prvoj preoblici, dobivamo samo jedan sufiks *-ac*.“ (Babić 1991: 37). Znamo da jezik kao sustav teži ekonomičnosti pa je praktičnije prikloniti se prvoj preoblici zbog jedinstvenog sufiksa.

4.1.2. Čista prefiksalna tvorba

U čistoj prefiksaloj tvorbi sudjeluju jedan prefiks i jedna osnova (koja je zapravo cjelovita riječ):

- *zamirisati* > *za-* + *-mirisati*
- *nahvatati* > *na-* + *-hvatati*
- *nedjelo* > *ne-* + *-djelo*
- *zbrojiti* > *s-* + *-brojiti*
- *ispucati* > *iz-* + *pucati*
- *usprkos* > *uz-* + *-prkos*
- *nusproizvod* > *nuz-* + *-proizvod*
- *bezub* > *bez-* + *-zub*
- *ščepati* > *s-* + *-čepati*

Kod čiste je prefiksarne tvorbe zanimljivo što jezikoslovci do danas nisu usuglasili svoje stavove o tome u koju skupinu spada čista prefiksarna tvorba. Jedni ju svrstavaju u slaganje, drugi u izvođenje, a treći ju smatraju samostalnim načinom tvorbe riječi. Babić u svojoj *Tvorbi* kaže:

“Poseban je način slaganja riječi kad je u prvom dijelu složenice prijedlog ili niječnica *ne*, npr. *nadcestar*, *predstraža*, *nečovjek*, *neumoljiv*, *dobaciti*, *nahvatati*, *pogledati*, *podliti*... Zbog gramatičke posebnosti prijedloga i niječnice, zbog toga što mnogi prefiksi i nisu samostalne riječi (npr. čisti prefiksi kao *pra-*, *pro-*, *nuz-*, *raz-*) i što oni koji jesu često u tvorenici nemaju značenja koje imaju kao samostalne riječi, npr. *omalen*, *nagluh*, *načuti*, *naslušati se*, *popiti*..., smatra se da prefiksarna tvorba ide u izvođenje, a ne u slaganje. Ipak, zbog definicije izvođenja i slaganja i zbog jedinstvenosti ovoga tvorbenoga načina prefiksarnu ćemo tvorbu smatrati slaganjem, tvorenice prefiksarne tvorbe složenicama, ali ćemo zbog posebnosti prefiksarne tvorbe takve tvorenice ubrajati u posebnu vrstu složenica.“ (Babić 1991: 44–45).

Dakle, Babić o čistoj prefiksarnoj tvorbi zaključuje da ju sa svim njenim karakteristikama ipak trebamo smatrati slaganjem. Autorice Mihaljević i Ramadanović ističu da nije jasno zašto je Babić uvrstio čistu prefiksaciju u slaganje, a ne u izvođenje, budući da je naglasio da postoji gramatička posebnost prijedloga i niječnice i da prefiksi nisu samostalne riječi. Pristup koji prefiksaciju uvrštava u slaganje zanemaruje činjenicu da prijedlozi i prefiksi pripadaju različitim jezičnim razinama, odnosno da prijedlozi pripadaju morfološkoj, a prefiksi tvorbenoj razini (Mihaljević, Ramadanović 2006: 196). U korist Babićevu poimanju je činjenica da se mnogi prefiksi mogu koristiti kao samostalne riječi, što nije slučaj sa sufiksima. Također, u prefiksarnoj tvorbi uz prefiks vežemo cjelovitu riječ, a nikada nesamostalne tvorbene osnove (Vulić 2007a: 81).

Čista se prefiksarna tvorba razlikuje od drugih tvorbenih načina po tome što njome nastaju isključivo tvorenice koje pripadaju istoj vrsti riječi kao i polazna riječ (Vulić 2007a: 82). Prema tome, od glagola mogu nastati samo novi glagoli, a od imenica nove imenice koje ostaju u istom rodu kao i polazna riječ, što bi moglo ići u prilog jezikoslovcima koji smatraju da je takav tvorbeni način samostalan u odnosu na sve druge.

Iz svega navedenog možemo zaključiti da je Babić čistu prefiksarnu tvorbu svrstao pod slaganje, a Mihaljević i Ramadanović pod izvođenje. Autorica Sanja Vulić ističe da se čista prefiksarna tvorba razlikuje od svih ostalih jer morfološka kategorija riječi ostaje nepromijenjena pa možemo reći da taj argument naginje stavu da je čista prefiksacija

samostalan tvorbeni način. Budući da je većina prefikasa nepunoznačna riječ koja samo modificira značenje polazne riječi, i uzevši u obzir činjenicu da su za slaganje potrebne najmanje dvije tvorbene osnove, u ovom smo radu čistu prefiksalsnu tvorbu svrstali pod izvođenje.

4.1.3. Prefiksalsno-sufiksalsna tvorba

U prefiksalsno-sufiksalsnoj tvorbi sudjeluju jedan prefiks, jedna tvorbena osnova i jedan sufiks:

- *beznadan* > *bez-* + *-nad-* + *-(a)n*
- *beživotan* > *bez-* + *-život-* + *-(a)n*
- *besraman* > *bez-* + *-sram-* + *-(a)n*
- *nasmrt* > *na-* + *-smrt-* + *- Ø*
- *uistinu* > *u-* + *-istin-* + *-u*
- *besposlica* > *bez-* + *-posl-* + *-ica*
- *zadušnica* > *za-* + *-duš-* + *-nica*
- *uspomena* > *u-* + *-spomen-* + *-a*

Valja napomenuti da ne spada svaka riječ automatski u prefiksalsno-sufiksalsnu tvorbu samo zato što u svom sastavu naizgled ima prefiks i sufiks. Može spadati i u neku drugu tvorbu ovisno o načinu na koji je nastala. Primjer za to je pridjev *nehajan*. On spada u izvedenice jer je izveden od imenice *nehaj* i *ne-* se više ne smatra prefiksom (Težak, Babić 2003: 176).

O naravi prefiksalsno-sufiksalsne tvorbe jezikoslovci se nisu usuglasili. Oni koji su čistu prefiksalsnu tvorbu uvrstili u slaganje, prefiksalsno-sufiksalsnu tvorbu smatraju dijelom složeno-sufiksalsne tvorbe. Drugi ju svrstavaju u izvođenje kao kombinaciju derivacijske metode prefiksacije i sufiksacije, a treći ju smatraju samostalnim tvorbenim načinom (Vulić 2007c: 122). Babić ju smatra dijelom složene tvorbe jednako kao i čistu prefiksalsnu tvorbu. Budući da se u složenicama nalaze barem dvije tvorbene osnove, što s tvorenicama prefiksalsno-sufiksalsne tvorbe nije slučaj, u ovom smo se radu opredijelili za prefiksalsno-sufiksalsnu tvorbu kao treći način izvođenja novih riječi.

4.1.4. Mocijska tvorba

Mocijska je tvorba način izvođenja u kojem od imenica muškoga roda tvorimo imenice ženskoga roda. Silić i Pranjković mocijsku tvorbu definiraju kao tvorbu ustrojstva prema spolu (Silić, Pranjković 2007: 163). Dosta je plodan u hrvatskom standardnom jeziku i njime

dobivamo izvedenice koje uglavnom označuju živa bića i zanimanja. U kategoriji mocijskih izvedenica često se koriste sufiksi *-ica*, *-ka*, *-kinja* i *-inja*:

- *pjevačica* > *pjevač-* + *-ica*
- *pčelarica* > *pčelar-* + *-ica*
- *matematičarka* > *matematičar-* + *-ka*
- *fonetičarka* > *fonetičar-* + *-ka*
- *Ruskinja* > *Rus-* + *-kinja*
- *Engleskinja* > *Englez-* + *-kinja*
- *Čehinja* > *Čeh-* + *-inja*
- *etnologinja* > *etnolog-* + *-inja*

Rezultate nazivamo mocijskim tvorbenim parovima. Ako osnovna imenica označuje mužjaka, onda izvedenica označuje ženku: *bivolica*, *galebica*, *golubica*, *ježica*, *klokanica*, *labudica*, *lavica*, *majmunica*, *medvjedica*, *mišica*, *slonica*, *tigrica*, *vučica*, *zečica*, itd. Iznimka je *leptirica* jer je to naziv za kukce slične leptiru (Babić 1991: 156).

Postoje imenice koje označuju samo mužjaka (*zubatac*) ili samo ženku (*kljunatica*). Imamo i imenice koje su u supletivnome odnosu jer su motivirane različitim osnovama: *konj – kobila*, *pijetao – kokoš*, *bik – krava*, *jelen – košuta*, *brat – sestra*, *otac – majka* i *sin – kći*. Taj odnos ne promatramo u okviru tvorbe riječi. Neostvarenu mociju imamo kod imenica *jarebica*, *kukavica* i *vjeverica*. Ne postoje tvorbeni parnjaci za muški rod pa ih u takvom obliku koristimo za oba spola. Istaknuli bismo kao zanimljivost imenicu *lisica*. Njezin mocijski parnjak *lisac* označuje isključivo muški spol, dok *lisica* može značiti i mušku i žensku jedinku ovisno o kontekstu u kojem je upotrijebljena (Silić, Pranjković 2007: 169, 173).

4.2. Slaganje

Slaganje je način tvorbe u kojoj nova riječ nastaje od najmanje dviju tvorbenih osnova, a tvorenica nastala slaganjem naziva se složena riječ, složenica ili kompozit (Babić 1991: 41). U hrvatskom jeziku postoje četiri načina slaganja novih riječi: čista složena tvorba, prefiksarno složena tvorba, složeno-sufiksarna tvorba i srašćivanje. Prema tome, tvorenice nazivamo čiste složenice, prefiksarne složenice, sufiksarne složenice i sraslice. Najčešći su načini čista složena tvorba i složeno-sufiksarna tvorba jer su plodniji od ostalih. Složenice mogu imati obje domaće osnove, ali mogu biti i hibridne, bilo da je riječ o stranoj osnovi prvoj ili drugoj po redu u

složenici. Osim složenica s dvije osnove, moguće su i one s tri ili više osnova, ali takvi su primjeri u hrvatskom jeziku rijetkost (Vulić 2008: 98–99).

4.2.1. Čista složena tvorba

U čistoj složenoj tvorbi sudjeluju najmanje dvije tvorbene osnove i spojnik. Spojnik može biti bilo koji samoglasnik i $-\emptyset$:

- *trokut* > *tr-* + *-o-* + *-kut*
- *jugoistok* > *jug-* + *-o-* + *-istok*
- *minobacač* > *min-* + *-o-* + *-bacač*
- *gradonačelnik* > *grad-* + *-o-* + *-načelnik*
- *romanopisac* > *roman-* + *-o-* + *-pisac*
- *gluhonijem* > *gluh-* + *-o-* + *-nijem*
- *gromoglasan* > *grom-* + *-o-* + *-glaslan*
- *hodočastiti* > *hod-* + *-o-* + *-častiti*
- *gornjogradski* > *gornj-* + *-o-* + *-gradski*
- *kućevlasnik* > *kuć-* + *-e-* + *-vlasnik*
- *plačidrug* > *plač-* + *-i-* + *-drug*
- *kažiprst* > *kaž-* + *-i-* + *-prst*
- *polubrat* > *pol-* + *-u-* + *-brat*
- *polukat* > *pol-* + *-u-* + *-kat*
- *zelengora* > *zelen-* + $-\emptyset$ + *-gora*

Kao što primjeri pokazuju, dvije se osnove povezuju spojnicima, a najčešći je *-o-*. Babić u svojoj *Tvorbi* ističe kako je spojnik dio osnove: „Može se smatrati da spojnik nije uopće formant, nego dodatak osnovi kojim se ona osposobljuje za slaganje, dakle alomorfizacija osnove, tj. da se osnova u slaganju javlja u alomorfnom liku.“ (Babić 1991: 42). U ovom radu spojnik se smatra tvorbenim formantom, a ne dijelom osnove.

Rjeđe su složenice sa spojnikom *-e-*: *kućedomaćin*, *kućevlasnik*, *kućepazitelj*, *očevidac* i sl. Kad je prvi dio složenice glagolski, javlja se spojnik *-o-*: *palikuća*, *pazikuća*, *raspikuća*, *plačidrug*, *visibaba*, *vucibatina* itd. Složenice sa spojnikom *-u-* često imaju prilog *pol-* kao prvu osnovu: *polubrat*, *poludivljak*, *polugodište*, *polukat*, *poluotok*, *poluglas*, *polukrug*, *polumjera*, *polumrak*, *polumrtav*, *polupismen*, itd. Tako nastale složenice označuju polovicu ili dio onoga

što označava druga tvorbena osnova, a pripadaju skupini kvantitativnih složenica (Vulić 2008: 107).

Važno je napomenuti da kod dubletnih tvorenicu poput *dušobrižnik/dušebrižnik, srednjoškolar/srednješkolar, prednjojezični/prednjejezični, srednjoeuropski/srednjeeuropski, srednjovjekovni/srednjevjekovni, stražnjonepčani/stražnenepčani* itd., prednost imaju tvorenice sa spojnikom *-o-* u hrvatskom standardnom jeziku (Babić 1991: 42).

4.2.2. Prefiksarno-složena tvorba

U prefiksarno-složenoj tvorbi imamo jedan prefiks, jedan spojnik i dvije tvorbene osnove:

- *omalovažiti* > *o-* + *-mal-* + *-o-* + *-važiti*

Rijedak je tvorbeni način u hrvatskom standardnom jeziku i praktički se ne primjenjuje (Babić 1991: 46).

4.2.3. Složeno-sufiksarna tvorba

U složeno-sufiksarnoj tvorbi imamo dvije tvorbene osnove, jedan spojnik i jedan sufiks:

- *drugoligaš* > *drug-* + *-o-* + *-lig-* + *-aš*
- *čudotvorac* > *čud-* + *-o-* + *-tvor-* + *-(a)c*
- *konjokradica* > *konj-* + *-o-* + *-krad-* + *-ica*
- *ženomrzac* > *žen-* + *-o-* + *-mrz-* + *-(a)c*
- *častohlepan* > *čast-* + *-o-* + *-hlepan-* + *-(a)n*
- *bjeloputan* > *bijel-* + *-o-* + *-put-* + *-(a)n*
- *kratkovidan* > *kratk-* + *-o-* + *-vid-* + *-(a)n*

Kad druga tvorbena osnova nije samostalna, koristi se nulti sufiks koji je čest u ovom tvorbenom načinu:

- *rukopis* > *ruk-* + *-o-* + *-pis-* + *-Ø*
- *pravopis* > *prav-* + *-o-* + *-pis-* + *-Ø*
- *suncokret* > *sunc-* + *-o-* + *-kret-* + *-Ø*
- *crnokos* > *crn-* + *-o-* + *-kos-* + *-Ø*
- *gologlav* > *gol-* + *-o-* + *-glav-* + *-Ø*
- *kišobran* > *kiš-* + *-o-* + *-bran-* + *-Ø*
- *gromobran* > *grom-* + *-o-* + *-bran-* + *-Ø*

- *nogostup* > *nog-* + *-o-* + *-stup-* + *-Ø*
- *suncobran* > *sunc-* + *-o-* + *-bran-* + *-Ø*

Složeno-sufiksalna tvorba najčešći je način slaganja u hrvatskom standardnom jeziku. Najčešći je tvorbeni obrazac: imenica + *-o-* + glagol + *-ina*, npr. *crvotočina*, *kolotečina*, *rukotvorina*, *krivotvorina* (Vulić 2005b: 52). Taj tvorbeni način funkcionira i s drugim sufiksima:

- *knjigovođa* > *knjig-* + *-o-* + *-vod-* + *-ja*
- *poslovođa* > *posl-* + *-o-* + *-vod-* + *-ja*
- *strojovođa* > *stroj-* + *-o-* + *-vod-* + *-ja*
- *pismonoša* > *pism-* + *-o-* + *-nos-* + *-ja*
- *vodonoša* > *vod-* + *-o-* + *-nos-* + *-ja*
- *Bogorodica* > *Bog-* + *-o-* + *-rod-* + *-ica*
- *noćobdija* > *noć-* + *-o-* + *-bdij-* + *-a*
- *svinjokolja* > *svinj-* + *-o-* + *-kolj-* + *-a*
- *štetočina* > *štet-* + *-o-* + *-čin-* + *-a*
- *čajopija* > *čaj-* + *-o-* + *-pij-* + *-a*
- *kavopija* > *kav-* + *-o-* + *-pij-* + *-a*
- *krvopija* > *krv-* + *-o-* + *-pij-* + *-a*
- *vinopija* > *vin-* + *-o-* + *-pij-* + *-a*

Istaknut ćemo još samo složenicu *abeceda*. Zanimljiva je jer je jedna od rijetkih složenica koje imaju četiri osnove za oznaku glasova, odnosno slova: *a* + *be* + *ce* + *d* + *-a*. Zbog svojih posebnih karakteristika, osnove takvog tipa nisu međusobno povezane spojnicima (Vulić 2005b: 50).

4.2.4. Srašćivanje

Sraslice nastaju srašćivanjem dviju ili više riječi u novu riječ. To se događa riječima koje se neko vrijeme zajedno koriste (npr. sintagme) pa se s vremenom spoje u jednu, odnosno srastu. One nemaju spojnike jer mogu funkcionirati i razdvojeno kao dvije samostalne riječi:

- *čuvarkuća* > *čuvar* + *kuća*
- *blagdan* > *blag* + *dan*
- *Očenaš* > *Oče* + *naš*
- *Zdravomarija* > *Zdravo* + *Marija*
- *mnogopoštovani* > *mного* + *poštovani*

- *manjevrijedan* > *manje* + *vrijedan*
- *gdjegdje* > *gdje* + *gdje*
- *malokad* > *malo* + *kad*
- *naglas* > *na* + *glas*
- *nizbrdo* > *niz* + *brdo*
- *jedanput* > *jedan* + *put*
- *otprije* > *od* + *prije*
- *naveliko* > *na* + *veliko*
- *udesno* > *u* + *desno*

Pojedine se riječi često koriste u istoj kombinaciji i ustaljenim redosljedom. Ako takve riječi ujedno sačinjavaju jednu naglasnu cjelinu, ta se naglasna cjelina s vremenom može početi doživljavati kao jedna riječ sa svojim specifičnim značenjem. Tako shvaćena naglasna cjelina počinje se i zajedno pisati, a ne više samo zajedno izgovarati. Na taj način nastaju sraslice (Vulić 2006a: 115).

Važno je razlikovati sraslice od složenica. Babić u svojoj *Tvorbi* navodi da sraslice nastaju spajanjem riječi stalnijega skupa, npr. *dangubiti*, *blagdan*, *takozvani*, itd. Ističe da sraslice mogu biti i složenice bez spojnika poput pridjeva *zimzelen* (Babić 1991: 43). Kriteriji nisu jasni jer nije jasno istaknuta razlika između složenica i sraslica, a pridjev *zimzelen* je sporan. Sraslice smatramo riječima koje su nastale od dviju samostalnih riječi koje su dugotrajnom upotrebom i jedinstvenim naglašavanjem počele funkcionirati kao cjelina i u govoru i u pismu. Budući da u pridjevu *zimzelen* prva tvorbena osnova nije samostalna riječ, on ne može biti sraslica. Iz tvorbene preoblike *zimzelen* → koji je zimi zelen, vidimo da je pridjev nastao od dviju samostalnih riječi *zimi* i *zelen*. No, nisu obje riječi spajanjem zadržale jednak izraz: *zimzelen* > *zim-* + *-zelen*. Prva je tvorbena osnova imenska osnova imenice *zima*, a druga je cjelovita riječ, pridjev muškoga roda *zelen*. Uvjet za nazivanje novotvorene riječi sraslicom trebao bi biti zadržavanje jednakog izraza tvorbenih jedinica prije i poslije srastanja. Prema tome, *zimzelen* je čista složenica s nultim spojnikom. Prema Babićevu kriteriju, imenice *zelengora* i *imendan* također bi bile sraslice. Imenica *zelengora* → gora koja je zelena nastala je slaganjem pridjeva *zelena* i imenice *gora*. Tvorbene su osnove pridjevna osnova *zelen-* i imenska osnova *-gora*. Točno je da je pridjev *zelen* samostalna riječ, ali ovdje se on odnosi na *goru* koja je ženskog roda. Budući da je pridjev u muškom rodu, ne može se odnositi na tu imenicu, a samim time niti srasti s njom u sraslicu. Imenici *gora* pripada pridjev ženskoga roda *zelena* kojem *-a* otpada prilikom slaganja. *Zelengora* je zato čista složenica s nultim spojnikom. Isto je i s imenicom

imendan. Sastoji se od osnova *imen-* + *-dan*, a znamo da *imen-* ne može biti samostalna riječ. *Imendan* je dan imena i kao sraslica glasio bi *imenadan* što je nepravilno (analogno bi bilo *zimizelen* i *zelenagora*). Imenica *imendan* čista je složenica s nultim spojnikom.

Najjednostavnija i najjasnija definicija srastanja bila bi spajanje dviju samostalnih riječi bez spojnika. Pri tome je bitno reći da ti elementi ne moraju biti punoznačni (npr. *u* + *oči* > *uoči*), te da ne vrijedi načelo da drugi element određuje vrstu riječi sraslice (npr. *u* + *mjesto* > *umjesto*) (Mihaljević, Ramadanović 2006: 200). Razlikovanje složenica od sraslica jednostavno je ako razumijemo da sraslice imaju isključivo cjelovite riječi, a složenice nemaju (tvorbena osnova + spojnik + tvorbena osnova).

4.2.5. Polusloženice

Polusloženice nastaju spajanjem dviju riječi u jednu s tim da svaka zadržava svoj naglasak, odvajaju se spojnikom i prvi dio polusloženice je nesklonjiv:

- *räk-ràna*
- *lövör-grána*
- *spömen-plöča*
- *ùzor-mâjka*
- *râdio-stànica*
- *lövör-vijénac*

To su nepotpune složenice kod kojih se sklanja samo drugi dio, dok prvi označuje drugi kao atribut. Babić smatra da su polusloženice jezična pojava koja je na granici između sintakse i tvorbe jer se pravom tvorbom smatra način kojim na temelju dosadašnjih riječi nastaje nova jedinstvena riječ (Babić 1991: 44).

4.2.6. Skraćenice

Skraćenice nastaju kraćenjem dugih riječi (*auto*, *kino*) i takav je način tvorbe u hrvatskom standardnom jeziku rijedak. Češće su složene skraćenice koje nastaju od jednoga ili više početnih glasova, od početnih slogova ili miješanim načinom od riječi višečlanoga pojma (Težak, Babić 2003: 178). Tvorbu riječi zanimaju složene skraćenice i imamo četiri načina njihove tvorbe¹⁰:

¹⁰ Poglavlje „Skraćenice“ napisano je na temelju primjera s predavanja na predmetu Tvorba riječi prof. dr. sc. Sanje Vulić.

- 1) Metoda početnih slogova
 - *Nama* < **N**arodni **m**agazin
 - *Varteks* < **V**araždinski **t**ekstil
- 2) Metoda početnog i završnog sloga
 - *Kuga* < **K**ulturna zadruga
- 3) Metoda početnih slova
 - *KRADU* < **K**azališna revija **A**kademije **d**ramske **u**mjetnosti
 - *Hina* < **H**rvatska **i**zvještajna **n**ovinska **a**gencija
 - *HAZU* < **H**rvatska **a**kademija **z**nanosti i **u**mjetnosti
 - *Zet* < **Z**agrebački **e**lektrični **t**ramvaj
- 4) Kombinirana metoda
 - *INA* < **I**ndustrija **n**afte
 - *Tivar* < **T**ekstilna **i**ndustrija **V**araždin
 - *UMAS* < **U**mjetnička **a**kademija **S**plit

4.3. Rubni tvorbeni načini

Postoje procesi nastanka novih riječi koji nisu česti ili uobičajeni za tvorbu riječi. Nemaju klasične tvorbene obrasce i manje su plodni od ustaljenih tvorbenih načina. Ne spadaju u tvorbu riječi u užem smislu pa ćemo ih u nastavku prikazati kao granična područja. Krećemo s dva tvorbena načina koji su plodniji od ostalih, a to su sintaktičko-semantička tvorba i preobrazba.

4.3.1. Sintaktičko - semantička tvorba

Sintaktičko-semantičkom tvorbom nastaju višočlani nazivi koji u ustaljenom odnosu svojih sastavnica dobivaju novo značenje. Budući da tako nastaju nova značenja, a ne forme, sintaktičko-semantička tvorba ne pripada tvorbi riječi u užem smislu, već je jedan od rubnih načina u hrvatskom jeziku općenito (Vulić 2006b: 74). Takve se tvorenice razlikuju od ostalih višočlanih sintagmi po tome što im sastavnice leksikalizacijom gube prvotno samostalno značenje, spajanjem dviju riječi nastaje novo značenje:

- *hladni rat*
- *prsni koš*
- *crni sljez*
- *divlji kesten*

- *plesna dvorana*
- *kiselo mlijeko*
- *Crveni planet*
- *Novi Zagreb*

4.3.2. Preobrazba

Preobrazba je nastanak nove riječi prijelazom iz jedne vrste riječi u drugu bez posebnoga dodavanja tvorbenih elemenata. Naziva se još i mutacija, transfiguracija i konverzija (Babić 1991: 47–48). Posebnu je pažnju konverziji posvetila Branka Tafra u svom članku *Konverzija kao gramatički i leksikografski problem*. Prema vrsti riječi koja konverzijom nastaje, konverzija se još naziva:

- poimeničenje ili supstantivizacija
- popridjevljenje ili adjektivizacija
- popriloženje ili adverbijalizacija
- pozamjeničenje ili pronominalizacija
- pobrojevljenje ili numeralizacija
- poglagoljenje ili verbalizacija
- popredloženje ili prepozicionalizacija
- povezničenje ili konjunkcionalizacija
- pouzvičenje ili interjekcionalizacija
- počestičenje ili partikulizacija

Teoretski konverzijom mogu nastati sve vrste riječi, no neki su tipovi konverzije svojstveni i češći u jednom jeziku, a neki u drugom (Tafra 1998: 350).

Konverzijom se mijenja samo sadržaj riječi, dok izraz ostaje jednak. Uzmimo za primjer pridjev *mlada* koji konverzijom postaje imenica: *Naša mlâda i nije tako mlâda*. Poimeničavanje pridjeva događa se i u primjerima *studen*, *stari*, *stara* i *Hrvatska*. Pridjev *studen* 'koji je vrlo hladan' upotrijebljen je kao ime jedanaestog mjeseca u godini. *Stari* i *stara* pridjevi su koji su postali imenice u značenju roditelja: *stara* je majka, a *stari* je otac. Primjerice, u rečenici „*Tako su govorili naši stari*.“ u kojoj *stari* označuje starije generacije. Od *hrvatske zemlje* dobili smo naziv *Hrvatska* što je uobičajen primjer nastanka imena država (*Španjolska*, *Engleska*, *Njemačka*, *Turska*, *Francuska*, *Poljska*, *Češka*, *Slovačka*, itd.). Konverzija je plodan tvorbeni način i pri tvorbi priloga u hrvatskome jeziku (Vulić 2005a: 214). Uzmimo za primjer rečenice:

„Dijete je *brzo*. Ono *brzo* trči.“. U prvoj rečenici *brzo* je pridjev u sklopu imenskog predikata, a u drugoj služi kao prilog. Često neodređeni pridjevi srednjeg roda postaju prilozima: „Pronašli smo *lijepo* štene. *Lijepo* se ponašaj!“. Određene pridjeve često vidamo preobražene u imenice: Aleksandar *Veliki*, Karlo *Debeli*, Ludovik *Pobožni*, Karlo *Ćelavi*, Henrik II. *Sveti*, Vilim *Nizozemski*, Rudolf I. *Habsburški*, itd.

Istaknut ćemo još zanimljivost koju uočavamo kod primjera imenice *bog*. Postoji *bog* kao opća imenica muškoga roda čija je množina *bogovi/bozi*. Postoji vlastito ime *Bog* koje, naravno, nema množinu. Osim toga, imamo i uzvik *bog!* koji je nastao konverzijom od imenice *Bog* i razlikuje se od nje pravopisno (malo slovo), naglasno, morfološki (ne sklanja se) i sintaktički (Tafra 1998: 357). Zapravo imamo tri različite riječi što bi trebalo biti prepoznato i u tvorbi riječi i u rječnicima.

4.3.3. Unutarnja tvorba

Unutarnja je tvorba bliska konverziji jer se također mijenja značenje riječi. Razlikuje se po tome što tvorenica ostaje ista vrsta riječi. Unutarnja tvorba obuhvaća dvojake fonološke promjene: fonemske u korijenu i naglasne (Babić 1991: 47). Uzmimo za primjer riječ *pečenje*. Ona označuje proces pripreme hrane i produkt pripreme, a o naglasku će ovisiti u kojem smo ju od ta dva značenja upotrijebili. *Pèčēnje* s kratkouzlaznim naglaskom označuje proces termičke obrade hrane. *Pečénje* s dugouzlaznim naglaskom označuje produkt pečenja kao glagolske radnje, najčešće pečeno meso. Primjeri *mlačenje*, *otvorenje*, i *stvorenje* također na jednak način pripadaju unutarnjoj tvorbi.

Budući da nova riječ nastaje promjenom korijenskoga samoglasnika i duljenjem naglaska (*okòpati* – *okápati*, *omòtati* – *omátati*, *spòjiti* – *spájati*), a u drugim slučajevima samo promjenom naglaska, rezultati tvorbe mogu se nazvati *promjenjenicama* (Tafra 2009: 102). Tafra uvodi novi termin za tvorenice nastale unutarnjom tvorbom i naglašava da bi naglasak kao tvorbeno sredstvo trebao biti više istražen što potvrđuje primjerima:

- a) radnja – rezultat radnje: *pèčenje* – *pečénje*, *vjèncānje* – *vjenčánje*, *poštòvānje* – *poštovánje*, *putòvānje* – *putovánje*, *ìmánje* – *imánje*
- b) živo – neživo: *gòvornica* – *govórnica*, *kravètina* – *kràvetina*, *konjètina* – *kònjetina*, *stàrina* – *starìna*
- c) svršeni – nesvršeni glagol: *pògledati* – *poglédati*, *nàgledati se* – *naglédati se*, *zàgledati se* – *zaglédati se*, *ògledati se* – *oglédati se*

4.3.4. Semantička tvorba

Semantičku smo tvorbu već spomenuli prilikom opisivanja odnosa tvorbe riječi i semantike. Babić ju naziva prijenosom značenja i definira kao širenje značenja dosadašnje riječi na novi pojam po određenoj sličnosti (Babić 1991: 49). Tako su svoja značenja proširile riječi:

- *uho*: uho od lonca
- *glava*: glava od čavla
- *jezik*: jezik od cipele
- *grlo*: grlo od električne svjetiljke
- *koljeno*: koljeno od osovine
- *čekić, nakovanj i stremen*: čekić, nakovanj i stremen kao dijelovi uha

4.3.5. Jezično stvaranje

Jezično je stvaranje izmišljanje nove riječi koja nema veze s postojećim riječima i koja nema nikakvih tvorbenih elemenata u sebi:

Ivo: Što radiš, Pero?

Pero: Dosadno mi je pa hvatam zamzage.

Ivo: Zamzage? A što je to?

Pero: Ne znam. Nisam još nijednu uhvatio.

Takvo stvaranje riječi zapravo ne ulazi u tvorbu riječi. Produkti su netvorbene riječi koje bi prilikom ulaska u opću upotrebu pripale velikoj i raznovrsnoj skupini netvorbenih riječi (Babić 1991: 49).

4.3.6. Potencijalne riječi

Budući da je hrvatski jezik raznovrstan i bogat, postoji mnogo različitih mogućnosti nastanka riječi. Tako, primjerice, postoje i potencijalne riječi, riječi za koje postoji veća mogućnost njihova ostvarenja. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi koje su ostvarene ili popisane, ali prema dosad utvrđenim tvorbenim obrascima svakako su moguće. Tako imamo potencijalne izvedenice sufiksom *-telj* od glagola *bistriti*, *blatiti*, *žmiriti* ili *unositi*. Također možemo zamisliti tvorenice za ženski rod sufiksom *-ica* od ostvarenih imenica *strepitelj*, *ugušitelj* i *unajmitelj*. Unatoč tome što za njih nema potvrde, tvorbeni obrazac je jasan i imale bi jednaku vrijednost poput ostalih takvih riječi koje već postoje. Primjerice, postoji potvrđen glagol

odsumporavati i glagolska imenica *odsumporavanje* koji pretpostavljaju i glagol *odsumporiti* unatoč tome što za njega nema potvrde (Babić 1991: 50).

4.3.7. Individualna tvorba

Individualnom tvorbom smatramo tvorbu novih riječi novim i neuobičajenim tvorbenim obrascem na temelju postojećih riječi. To se često odnosi na tvorbu riječi koju prakticira jedna osoba u svom opusu (npr. pisci i pjesnici). Babić ističe pridjev *bezdлакav*: „Novo je u toj tvorbi to što je uzet pridjev sa sufiksom koji znači prisutnost neke osobine (opskrbljenost), a prefiks koji znači odsutnost osobine. Pridjevi s prefiksom *bez-* tako se ne tvore, nego se uzima nulti sufiks (*bezdлак*) ili sufiks *-(a)n* (*bezdlačan*).“ (Babić 1991: 51). Individualna tvorba ima svoju vrijednost jer širi tvorbene granice i čini umjetnički opus raznovrsnim. Pomoću nje kreativnost, mašta i pjesnička sloboda dolaze do izražaja.

4.3.8. Terminološka tvorba

Terminološka je tvorba bliska individualnoj, ali se koristi za širu uporabu. Radi se o tvorbi novog termina pomoću postojećega, a karakterističnoga za pojedinu struku. Primjerice, u kemijskom nazivlju sufiks *-ast* označuje spojeve s manjim stupnjem valentnosti:

- arsenova kiselina (H_3AsO_4) – *arsenasta* kiselina (H_3AsO_3)
- klorna kiselina ($HClO_3$) – *klorasta* kiselina ($HClO_2$)
- sumporna kiselina (H_2SO_4) – *sumporasta* kiselina (H_2SO_3)

Slične primjere nalazimo i u samoj tvorbi riječi jer imamo sufiks *-oid* u:

- prefiks – *prefiksoid*
- sufiks – *sufiksoid*

Važno je napomenuti da su takve riječi ograničene na određenu struku, ali i da neki nazivi polako ulaze u širu uporabu i opći književni jezik (Babić 1991: 51).

5. Afiksoidi

U afiksoidu ubrajamo prefiksoidu i sufiksoidu. Silić i Pranjković nisu jasno odredili razliku između afiksoida i prefiksa i sufiksa. Oni definiraju prefiksoidu kao dijelove riječi koji se nalaze ispred korijena u različitim riječima s istim značenjem te se ponašaju poput prefiksa. Sufiksoidu definiraju kao dijelove riječi koji se nalaze iza korijena u različitim riječima s istim značenjem

te se ponašaju kao sufiksi. Služe za tvorbu novih riječi te dolaze iz klasičnih jezika i iz hrvatskoga (Silić, Pranjković 2007: 153–154).

Većina prefiksoida ima strano porijeklo što vidimo na primjerima¹¹:

- *andro-* ('čovjek'): *androgeneza, andromanija, androfobija*
- *bio-* ('život'): *biologija, biogeneza, biokemija*
- *etno-* ('narod'): *etnologija, etnogeneza, etnomuzikologija*
- *krono-* ('vrijeme'): *kronograf, kronologija, kronometar*
- *mezo-* ('srednji'): *mezolitik, mezozoik, mezosopran*
- *rino-* ('nos'): *rinologija, rinofonija, rinoplastika*
- *teo-* ('bog'): *teologija, teozofija, teofobija*

Jednako vrijedi i za ustaljene sufiksoide u hrvatskom jeziku:

- *-fobija* ('mržnja/'strah'): *klaustrofobija, anglofobija, hidrofobija*
- *-manija* ('bijes'): *grandomanija, anglomanija, narkomanija*
- *-mantija* ('gatanje/'proricanje'): *hiromantija, hidromantija, kartomantija*
- *-skopija* ('gledanje'): *laringoskopija, gastroskopija, endoskopija*
- *-terapija* ('liječenje'): *psihoterapija, fizioterapija, kemoterapija*

Branko Kuna takvo je određenje nazvao rastezljivim kad se primijeni na afiksoide koji dolaze iz hrvatskoga jezika jer se ne daje jasan kriterij prema kojem bi se te tvorbene jedinice razlikovale od drugih: „U skladu s takvim određenjem mnoge bi leksičke osnove mogle biti imenovane sufiksoidima samo zato što se nalaze u različitim riječima s istim značenjem kao *-pis(ac)* u *romanopisac, bakropisac, tekstopisac* i sl.“ (Kuna 2006: 174). Također, Kuna upozorava da su istaknute riječi *gdjekoji, gdjetko* i *gdješto* kao primjeri s prefiksoidom *gdje-*, a radi se o čistim složenicama u kojima su oba dijela samostalne riječi (Kuna 2006: 174). Prema tome, Silić i Pranjković nisu jasno argumentirali razlikovanje afiksoida od prefiksa i sufiksa.

Babić ih pak naziva vezanim osnovama koje moraju postojati u najmanje dvije riječi kako bi se mogla uspostaviti tvorbena veza. Dalje ističe kako je nekad teško odrediti granice takvih osnova i navodi da su prefiksoidi prefiksima slične osnove, a sufiksoidi sufiksima. Oni nisu prefiksi i sufiksi, ali im nalikuju (Babić 1991: 34 – 35). Iz pokušaja definiranja afiksoida vidimo da autori nisu sigurni kako bi ih jednoznačno definirali: „Budući da osim tvorbenih osnova kao nosilaca

¹¹ Primjeri su iz *Gramatike hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, 2007. autora Silića i Pranjkovića.

leksičkoga značenja i tvorbenih morfema kao nosilaca tvorbenoga značenja nema trećih tvorbenih jedinica, barem to dosad nismo otkrili, ostaje potpuno sporno što su zapravo afiksoidi. Razgraničavanjem afiksoida i afiksa mnogi su se bavili i nisu pronašli pouzdanu metodu jer je uvijek ostajalo graničnih slučajeva.“ (Tafra 2009: 99). Postoje i riječi poput imenice *biologija* gdje vidimo da su tvorbene jedinice isključivo prefiksoid i sufiksoid što je dodatni razlog da ih smatramo posebnim tipom tvorbenih jedinica. Afiksoidi ne mogu hijerarhijski biti u rangu s afiksima jer imaju značenje, no od njih ne možemo tvoriti nove riječi kao što to možemo od tvorbenih osnova, zato zapravo nemaju određeno mjesto u tvorbi riječi. Uzevši u obzir imenice poput *antropologija*, *otorinolaringologija* i *politehnika*, zaključujemo kako afiksoidi imaju dvojnu prirodu. S jedne strane, u manjem broju slučajeva možemo tvoriti novu riječ samo od afiksoida (*antropo-* 'čovjek' + *-logija* 'znanje' > *antropologija* 'znanost o čovjeku', *oto-* 'uho' + *-rino-* 'nos' + *-laringo-* 'grlo' + *-logija* 'znanje' > *otorinolaringologija* 'grana medicine koja se bavi bolestima i liječenjem uha, nosa i grla'). S druge strane, u većini slučajeva samo afiksoidi nisu dovoljni za tvorbu novih riječi, već su potrebne i druge tvorbene jedinice (*poli-* 'mnogo' + *-tehnika* 'tehnička znanost' > *politehnika* 'tehničke znanosti u cjelini'). Budući da samo afiksima ne možemo tvoriti novu riječ, u ovom radu afiksoidne smatramo bliskije tvorbenim osnovama.

6. Popunjavanje leksičkoga fonda

Spomenuli smo već, u poglavlju o rubnim tvorbenim načinima, neke metode nastanka novih riječi koje ne spadaju u klasičnu tvorbu, no osim njih postoje i drugi postupci. Oni se u literaturi koja obrađuje tvorbu riječi ne spominju u kontekstu tvorbe. Nastanak određenoga broja riječi u našem jeziku ne možemo objasniti gramatičkim procesima (tvorbom afiksima i afiksoidima), već isključivo semantičkim procesima poput leksikalizacije, onimizacije, deonimizacije i homonimizacije te prevođenjem (Tafra 2009: 100).

Leksikalizacija je semantički proces stvaranja novih leksičkih jedinica. Leksikaliziraju se neke promjenjive riječi (*doma*, *putem*, *noću*) i od njih nastaju nove riječi. Npr. imenica *dom* postala je okamenjena u sintagmi „*Idem doma*.“. Osim leksikalizacije, došlo je i do konverzije pa u tom kontekstu govorimo o tvorbi nove riječi, prilogu *doma*¹². Ako se leksikaliziraju leksičke skupine, nastaju *sastavljenice* i *višerječnice* (Tafra 2009: 103). Sastavljenice izrazom podsjećaju na sraslice, međutim razlikuju se po gubitku motivacijske veze s riječima od kojih

¹² Okamenjena imenica *doma* počela se koristiti uz glagole, a označava priložnu oznaku mjesta (Idi doma! Ne vraćaj se doma!), tako je nastao prilog *doma*.

su nastale: *daninoć*¹³, *pustibabakonjukrv*¹⁴, *budiboksnama*, *boktepitaj*. Višerječnice Branka Tafra definira kao egzocentrične leksičke jedinice koje zbog potpune demotivacije moraju imati status jednak riječi: *slijepi miš*, *crveni vjetar*¹⁵, *morski pas*, *lijepa kata*¹⁶, *vučja noga*¹⁷, *božja ovčica* (Tafra 2009: 103). Primjerice, *lijepa kata* spada u botaničko nazivlje i zbog potpunog gubitka motivacije, značenje leksičke sveze nema nikakve veze sa značenjem sastavnica. Tako bi *lijepa kata* trebala imati status nove riječi i jednako tako trebala biti obrađena u rječniku. Onimizacijom nastaju vlastita imena poput Dunja, Višnja i Bronhi pa unatoč tome što nemaju leksičko značenje, ne možemo tvrditi da to nisu nove riječi. Deonimizacijom¹⁸ od onima¹⁹ nastaju apelativi²⁰ poput imenica *tesla*, *digitron*, *žilet* i *penkala*. Nove riječi nazvane su po svom izumitelju pa ih još nazivamo i eponimima. Homonimizacijom dobivamo homonime kada jedna višeznačnica depolisemizacijom prestane postojati kao takva sa svim svojim značenjima i onda nastane nova, izrazno jednaka postojećoj, a koja preuzme jedan dio značenja. Za primjer imamo imenicu *park*:

1. *park* 'uređena gradska zelena površina'
2. *park* 'sva vozila neke ustanove ili poduzeća'

Također, valja napomenuti da i prevođenjem dobivamo nove riječi: „Prevedenice su riječi koje su načinjene po uzoru na strane riječi tako da je preuzeto strano značenje, a strane su jedinice zamijenjene domaćima, npr. *polusvijet* od fr. *demi-monde*.“ (Babić 1991: 61). Babić ističe da prevedenice postaju tvorbeni problem kad u jezik uvode novi tip tvorbe riječi. U našem jeziku novi tipovi nastaju i bez stranoga uzora pa se tvorbeni inovacija nastala prevedenicom općenito svrstava u tvorbeni inovacije. Prevedenice treba normativno ocijeniti kao i svaki novi tvorbeni tip, no one su više normativni problem, a manje tvorbeni, iako spadaju u tvorbu riječi (Babić 1991: 61).

Tafra naglašava kako je u ovom kontekstu važno znati koje riječi nisu nastale u hrvatskom jeziku pa ne mogu biti dio naše tvorbe. Također napominje kako trebamo razlikovati gramatičke i semantičke procese od posuđivanja „gotovih riječi“ i preslikavanja stranih modela u naš jezik (Tafra 2009: 105). Primjerice, riječi *hardver*, *softver* i *monitor* nisu nastale u našem jeziku, već

¹³ Maćuhica.

¹⁴ Biljka.

¹⁵ Erizipel, kožna infekcija.

¹⁶ Ljetni zvjezdan, jednogodišnja cvjetnica porijeklom iz Kine.

¹⁷ Višegodišnja zeljasta biljka iz porodice usnača.

¹⁸ Apelativizacija.

¹⁹ Vlastite imenice.

²⁰ Opće imenice.

su kao „gotove riječi“ posuđene iz engleskoga jezika. Zato ne spadaju u tvorbu riječi u hrvatskom jeziku. S druge strane, riječi *zemljopis*, *pravopis* i *neboder* promatramo u okviru tvorbe riječi hrvatskoga jezika jer su nastale prevođenjem sa stranog jezika. Važno je napomenuti da prevođenje i tvorba riječi nisu iste razine promatranja tvorbe pa tako prevedenicu *zemljopis* u okviru tvorbe riječi svrstavamo u složeno-sufiksalne tvorenice. Dakle, riječi koje prevedemo sa stranog jezika možemo uvrstiti i u uobičajene tvorbene tipove u tvorbi riječi hrvatskoga jezika.

Jezikoslovci Silić, Pranjković, Težak i Babić u svojim gramatikama u poglavlju o tvorbi riječi ne spominju ni semantičke procese, ni prevođenje kao načine tvorbe novih riječi. U ovom radu ističemo neke probleme hrvatskog rječotvorja, a neuvrštanje semantičkih procesa i prevođenja u tvorbu riječi su jedan od njih. Smatramo kako gramatički procesi nisu jedini način tvorbe novih riječi. Vidimo na ranije navedenim primjerima kao što su *slijepi miš*, *lijepa kata*, *Višnja*, *Dunja*, *tesla* i *park* da je rezultat odgovarajućih semantičkih procesa nastanak nove riječi. Osim toga, nove riječi dobivamo i prevođenjem pa možemo zaključiti da su semantički procesi i prevođenje ravnopravni gramatičkim procesima kao načinima tvorbe novih riječi i trebali bi imati svoje mjesto u gramatikama.

7. Rječnica i gramatičnica

Za kraj ćemo istaknuti razlikovanje osnovnog gramatičkog lika i osnovnog rječničkog lika određenih riječi. Znamo da se i u gramatici i u rječniku riječi pojavljuju u svom osnovnom, kanonskom liku. Međutim, oni se ne poklapaju uvijek. Primjerice, glagolske imenice 1. *topljenje* (< *topiti*) i 2. *topljenje* (< *topliti*) tipičan su primjer poklapanja gramatičkog i rječničkog lika. Leksički gledano, imamo dvije imenice različitih značenja (homonimni parnjaci). Tvorbeno gledano, također imamo dvije imenice jer su nastale od dviju različitih osnova i dvaju različitih tvorbenih obrazaca. Stoga, osnovni gramatički i osnovni rječnički lik u simetričnom su odnosu, poklapaju se. S druge pak strane, navest ćemo imenicu *zvonar*:

- *zvonar* (< *zvoniti*) 'onaj koji lijeva zvona'
- *zvonar* (< *zvoniti*) 1. 'onaj koji zvoni u zvona', 2. 'životinja koja nosi zvono'

Ovdje vidimo da imenicu *zvonar* tvorimo na dva načina. U prvom slučaju izvedenica *zvonar* ima imensku osnovu: *zvoniti* > *zvonar*. U drugom slučaju izvedenica ima glagolsku osnovu: *zvoniti* > *zvonar* (Tafra 2014: 83). Dakle, imamo dva osnovna gramatička lika, a samo

jedan rječnički, što znači da su oni u asimetričnom odnosu, ne poklapaju se. Budući da u našem jeziku ima primjera u kojima je moguće analiziranje riječi i njihovih likova na takav način, u ovom radu podržavamo uvođenje *rječnice i gramatičnice* autorice Branke Tafre. *Rječnica* je osnovni natuknički lik u rječniku, a *gramatičnica* osnovni lik riječi u gramatici (Tafra 2014: 82). Važno je napomenuti da riječ može biti nova i ako nije nastala tvorbom riječi, ali to nije tema ovoga rada. Ako imamo dovoljno znanja iz tvorbe riječi, možemo proučavanjem rječnice ujedno zaključiti poklapa li se s njome i gramatičnica, koliko ukupno različitih riječi ima te u kakvom su međusobnom odnosu. Razlikovanje rječnice i gramatičnice zanimljivo je u okviru tvorbe riječi jer je hrvatski jezik bogat raznim tvorbenim metodama kojima nastaju riječi, a koje izgledaju izrazno jednako, dok su im tvorbeni postupci različiti (npr. imenica *zvonar*). Uzimanje općeg rječnika u obzir i uvažavanje semantike od velike je pomoći za usustavljanje tvorbe riječi kao jezikoslovne discipline.

8. Zaključak

Tvorba je riječi sa svim svojim poteškoćama i nedosljednostima izuzetno plodno tlo za istraživanje i promišljanje o jeziku. Prije pokušaja imenovanja rječotvornih načina i njihovih produkata, važno je da se jezikoslovci koji proučavaju tvorbu riječi usuglase oko nazivlja tvorbenih elemenata. Vidjeli smo da to nije uvijek lako. Osim ustaljenih tvorbenih načina u koje ubrajamo izvođenje i slaganje, istaknuli smo i rubne tvorbene načine slijedeći jezikoslovca Stjepana Babića koji je sustavno i najopsežnije obradio tvorbu riječi. U ovom smo radu izdvojili četiri načina izvođenja novih riječi, a to su čista prefiksalna tvorba, čista sufiksalna tvorba, prefiksarno-sufiksalna tvorba i mocijska tvorba. Dalje smo izdvojili šest vrsta složenica, a to su složenice nastale čistom složenom tvorbom, prefiksarno-složenom, složeno-sufiksarnom i sraščivanjem te polusloženice i skraćeniice. Od slaganja je u hrvatskom jeziku najčešća složena tvorba, a od izvođenja je najplodnija čista sufiksalna tvorba. Teoretičari tvorbe riječi nisu jedinstveni po pitanju svrstavanja prefiksarne tvorbe u tvorbene načine. Uglavnom se smatra izvođenjem, no ima i onih koji ju smatraju slaganjem. Mi smo ju u ovom radu uvrstili u izvođenje jer je više primjera koji potvrđuju da se radi o izvođenju nego o slaganju.

Dalje smo spomenuli problem afiksoida u hrvatskom jeziku. Silić i Pranjković afiksoide smatraju slične afiksima, dok ih Babić naziva vezanim osnovama koje slične afiksima. Nijedno od ta dva stajališta ne može se u potpunosti primijeniti na sve primjere riječi čiji su sastavni dio afiksoidi. Afiksoidi su dvojne prirode jer u nekim slučajevima samo od njih možemo tvoriti

cjelovitu riječ, a u drugim slučajevima trebamo koristiti i druge tvorbene jedinice da bismo dobili novu cjelovitu riječ. Budući da novu riječ ne možemo tvoriti samo afiksima, u ovom smo se radu opredijelili za stajalište po kojem su afiksoidi bliskiji tvorbenim osnovama nego afiksima.

Za kraj smo izdvojili razlikovanje rječnice i gramatičnice kao poglavlje važno za tvorbu riječi, posebice kod onih tvorenicama koje su ujedno homonimi ili polisemi. Neki jezikoslovci smatraju da je to jedna od metoda koja doprinosi usustavljanju tvorbe riječi kao jezikoslovne discipline.

Svaki jezikoslovac koji se bavi određenom temom iznosi svoj način razmišljanja i rješenje potencijalnoga problema. Takvo stanje i njihova oprečna mišljenja ponekad uzrokuju nejasnoće, a u mnoštvu literature i termina nije se uvijek lako snaći. Tvorba riječi dolazi u doticaj s drugim jezikoslovnim disciplinama i u tim se kontaktima vidi njezino bogatstvo i svrha. Pojavom novih načina komunikacije nastaju i nove riječi koje tvorba treba moći i tvorbeno opisati, analizirati i uvrstiti u rječotvorbene načine. Postoje teme koje su nanovo obrađene, ali i one nedovoljno proučene i opisane, pa držimo da tvorbu treba usustaviti kao samostalnu jezikoslovnju disciplinu normativnim priručnicima te jednoznačnim terminima za svaki tvorbeni element ili tvorbeni način. Aktivna tvorba riječi jezik čini živim i jedino ga tako možemo očuvati od postupnoga izumiranja. Zbog toga nam je tvorba riječi važna ne samo u jezičnom kontekstu nego i kulturološki gledano te je treba dalje proučavati i njegovati.

9. Literatura

1. Babić, Stjepan, 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Nacrt za gramatiku – II. izdanje, HAZU – Globus, Zagreb.
2. Kuna, Branko, 2006. Nazivlje u tvorbi riječi, *Filologija*, br. 46–47, str. 165–182.
3. Mihaljević, Milica, Ermina Ramadanović, 2006. Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika *o*, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima), *Rasprave IHJJ*, br. 32, str. 193–211.
4. Silić, Josip, Ivo Pranjković, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.
5. Tafra, Branka, 1998. Konverzija kao gramatički i leksikografski problem, *Filologija*, br. 30–31, str. 349–361.

6. Tafra, Branka, Petra Košutar, 2009. Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku, *Suvremena lingvistika*, XXXV., br. 67, str. 87–107.
7. Tafra, Branka, 2014. Derivatem i leksem, *Suvremena lingvistika*, XL., br. 77, str. 77–90.
8. Težak, Stjepko, Stjepan Babić, 2003. *Gramatika hrvatskoga jezika: priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, XII. popravljeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
9. Vulić, Sanja, 2005a. Preobrazba kao rubni tvorbeni način pri tvorbi imenica u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima, *Čakavska rič*, XXXIII., br.1–2, Split, str. 213–219.
10. Vulić, Sanja, 2005b. Složeno-sufiksalna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima, *Croatica et slavica iadertina*, knj. 1., Zadar, str. 47–60.
11. Vulić, Sanja, 2006a. Imeničke sraslice u gradišćanskohrvatskim govorima, *Čakavska rič*, XXXIV., br. 1.–2., Split, str. 115–119.
12. Vulić, Sanja, 2006b. Sintaktičko-semantička tvorba kao rubni tvorbeni način pri tvorbi imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima, *Croatica et Slavica Iadertina*, knj. 2. Zadar, str. 73–82.
13. Vulić, Sanja, 2007a. Čista prefiksalna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima, *Croatica et Slavica Iadertina*, knj. 3, Zadar, str. 81–93.
14. Vulić, Sanja, 2007b. Odnos tvorbe riječi prema drugim granama jezikoslovlja na primjeru gradišćanskohrvatskih idioma, *Čakavska rič*, XXXV., br. 1, Split, str. 85–103.
15. Vulić, Sanja, 2007c. Prefiksarno-sufiksalna tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima, *Čakavska rič*, XXXV., br. 1, Split, str. 121–138.
16. Vulić, Sanja, 2008. Čista složena tvorba imenica u gradišćanskohrvatskim idiomima, *Čakavska rič*, XXVI., br. 1–2, Split, str. 97–111.

10. Sažetak

Cilj ovoga diplomskoga rada jest prikazati tvorbu riječi i njezine metode i posebnosti, ali i istaknuti probleme toga dijela hrvatskoga jezikoslovlja. Tvorba je riječi plodno tlo za jezikoslovna promišljanja i rasprave. S obzirom da nazivi nisu jasno definirani i među jezikoslovcima usklađeni, dolazimo do problema pri proučavanju tvorbe riječi. Izdvojili smo uobičajene i rubne tvorbene načine te naglasili probleme afiksoida i popunjavanja leksičkoga fonda. Usporedili smo semantičke procese nastanka riječi s tvorbom riječi, a u zaključku smo istaknuli na koji se način ovim radom želi doprinijeti tvorbi riječi u hrvatskom jeziku i zašto je tvorba riječi važna komponenta hrvatskoga jezikoslovlja, ali i hrvatske kulture.

Ključne riječi: tvorba riječi, tvorbeni načini, terminologija, afiksoidi, leksički fond

11. Summary

The aim of this graduate work is to present the formation of words and its methods and its peculiarities, but also to highlight the problems of this part of Croatian linguistics. The formation of the word is fertile ground for linguistic reflections and discussions. Since the names are not clearly defined and aligned among linguists, we have trouble studying the formation of words. We have singled out the usual and marginal formation methods and highlighted the problems of affixoids and filling the lexical fund. We compared the semantic processes of word formation with the formation of words, and in conclusion we emphasized how this work wants to contribute to the formation of words in the Croatian language and why the formation of words is an important component of Croatian linguistics, but also of Croatian culture.

Key words: word formation, formation modes, terminology, affixoids, lexical fund